

Kamusal Sanat Çalışmalarının Kentsel Dokuya ve Topluma Etkisi

Bürgehan AÇIKEL

Ediz ORAÇ

Manuscript information:

Received: June 14, 2021

Revised: July 3, 2021

Accepted: October 15, 2021

Öz

Kamusallığın ne olduğuna ve nasıl oluştuğuna dair tartışmalar ve yazılar esasen sosyal bilimler kapsamında üretilen çalışmalarda geliştirilmiştir. Genel olarak, bahsi geçen tüm çalışmalarda kamusal alan kavramı, kamusal alan kavramının fiziksel sınırlarını aşan çeşitli yönlerini açıklamak için kullanılmaktadır. Bu yaklaşım içerisinde, iletişimsel bir fenomen ifadesiyle, kamusal alanın ve kamusal alanların üretimi fiziksel mekândan bağımsızdır. Kamusal sanat, toplumun içinde yaşadığı çevreyi tanımaya ve "kent kültürü" bilinci kazanmasına olanak tanır. Kamusal sanat çalışmaları, kalıcı estetik kentsel dokuların oluşturulmasında, toplumun yaşadığı çevreye karşı olan duyarlılığının artırılmasında, bireylerin yaşantılarını ve aralarındaki ilişkiyi geliştirmelerinde önemli yer teşkil etmektedir. Kamusal sanat, toplumun yaşantılarla edindiği maddi ve manevi kültürel motivasyonların odak noktasına sanat olgusunu yerleştirmeyi amaç edinir. Kısaca, insanlar arası bir iletişim sürecinden bahsetmek gerektiğinde mekândan bağımsız bir kavrayış da mümkün olmayacaktır. Kamusal alana dönüştürülen bu oteller insanlar tarafından hem dinlenme yeri olarak kullanılabilir hem de insanların burada birtakım sanatsal faaliyetler gerçekleştirebileceği yerlerdir. Dolayısıyla, bu çalışmanın temel motivasyonu sosyal bilimler çerçevesinde ele alındığı üzere geniş bir perspektifte, kentsel mekânın kamusal alanı üzerine incelemeler yapmaktır.

Anahtar Kelimeler: Kamusal Alan, Kamusal Sanat, Kamusal Mekân, Kentsel iletişim.

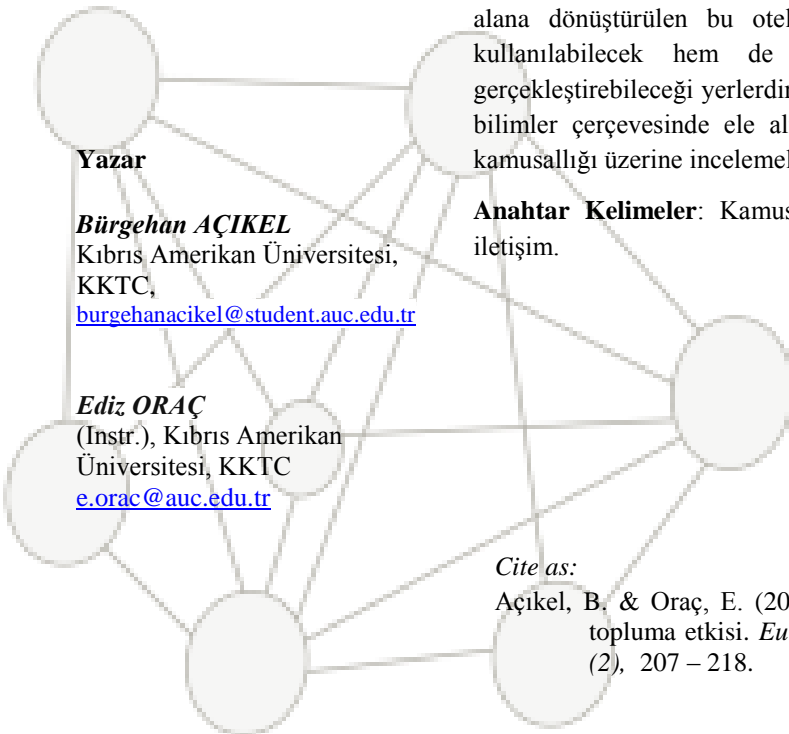
Yazar

Bürgehan AÇIKEL
Kıbrıs Amerikan Üniversitesi,
KKTC,
burgehanacikel@student.auc.edu.tr

Ediz ORAÇ
(Instr.), Kıbrıs Amerikan
Üniversitesi, KKTC
e.orac@auc.edu.tr

Cite as:

Açikel, B. & Oraç, E. (2021). Kamusal sanat çalışmalarının kentsel dokuya ve topluma etkisi. *European Journal of Educational and Social Sciences*, 6 (2), 207 – 218.

GİRİŞ

Kamusallığın ve kamusal alanların üretimi fiziksel mekândan bağımsızdır. Ancak, kamusallığın fiziksel sınırlarının ötesine geçen boyutları herhangi bir kent içerisinde geleneksel kamusal mekanların varlığını inkâr veya göz ardı da etmemektedir. Diğer taraftanda, kentler farklı toplulukları ve etkinliklerini bir araya getirerek toplumsal süreçlere mekânsal bir ara yüz sağlarken, eş zamanlı olarak da toplumsal süreçte kentleri mekânsal olarak tanımlamakta ve bu kentleri mekanlara dönüştürmektedirler. Kamusal yaşam çok açık ve evrensel sosyal bağlamları içerir. Bir şehrin halka açık yerleri; bireylere diğer insanlarla bir arada olma ve farklı yerlerde gösterdikleri tavırları görerek, duyarak öğrenme olanağı sağlar (Sah 2017).

Kamusal sanat insanların bir arada olmasına keyifli imkan sağlar. Son yıllarda farklı disiplinlerin sıkça ele aldığı bir konu haline gelen kamusal sanat, kamusal alanda belirli bir bölge için yapılan sanat olarak tanımlanabilir ve doğası gereği ekonomik, sosyal, çevresel ve fiziksel dönüşümle (Hall ve Robertson 2001) yakından ilişkilidir. Kamusal sanatın genellikle kentsel dönüşüm projeleri ve kentsel dönüşümle iç içe geçmiş soylulaştırma süreçleri kapsamında ele alındığı görülmektedir. Kentsel dönüşümde kültüre dayalı yaklaşımlar, ekonomik yenilik ve çeşitliliği arttırmak, imge üretmek ve sosyal bütünleşmeyi sağlamak amacını güderler (McCarthy 2006: 244).

Sanat da tam bu noktada devreye giriyor. Çünkü McCarthy'nin (2006) de belirttiği gibi, kamusal sanat diğer dönüşüm elemanlarıyla birleştiğinde, kültürel kimliklerini güçlendirmekte önemli bir rol oynar. Diğer yandan kamusal sanat sadece basitçe kamusal alanda yapılan sanat anlamına gelmez. Kamusal sanat, izleyicilerini/paylaşımıcılarını birleştirme arzusuyla hareket eden, insanlara kendilerini rahatça ifade edebilecekleri alanlar sunan ve belki de toplumda yenilenen yansımalar (reflections) yaratan bir sanattır (Sharp, Pollack ve Paddison 2005). Bu nedenle fiziksel etkisinin yanında yarattığı toplumsal etki de önemlidir.

Kamusal sanat denince akıllara daha çok heykeller, grafitiler ve güzel sanatları çağrıştıran çeşitli kalıcı, kentsel mekân parçalarını tanımlamaya yönelik ve/veya belli/tanımlı sembolik çağrışımları olan çalışmalar gelmektedir. Yapılan birçok araştırmada kamusal sanata bu çerçeveden bakılmıştır. Oysa insanların kendi içlerine, bireyselliklerine çekildiği içinde bulunduğumuz modern sonrası dönemde katılımın ön plana çıktığı ve gündelik yaşamla ilgili, toplumsal sorunlara odaklanarak çeşitli farkındalıklar kazandırmayı amaçlayan kamusal sanat çalışmaları da yapılmaktadır. Bu çalışmanın odağı, yukarıda sözü edilen kalıcı çalışmalarla karşılaştırıldığında kullanıcıyla daha fazla etkileşim içerisine giren, daha süreç odaklı ve sanatçı ile katılımcı arasında demokratik bir ilişki kurmayı deneyerek farkındalık yaratmaya çalışan yeni tip kamusal sanat yaklaşımlarıdır. Bu doğrultuda, İstanbul'dan örnek olarak seçilen projelerin kamusallık yaklaşımları değerlendirilirken projeler mekan ve hedef kitle seçimleri, amaç ve beklentileri bakımından incelenmekte, gerçekleştirildikleri süreçler analiz edilmektedir.

Kamusallık Kavramının İçerdikleri

Türk Dil Kurumu (TDK) sözlüğünde kamusal kavramı “kamu ile ilgili” tanımlanmaktadır, aynı zamanda bir aradalık ve umumilik ilkesine de dikkat çekilmektedir. Kamusal alan kavramının bilimsel ve günlük kullanımı arasında belirli bir farklılık ve karışıklık dikkat çekmektedir. Bunlar

“Evsel domestik olmayan mekanlar bütünü”, “Halkın toplandığı fiziksel yerler”, “politik tartışmaların gerçekleştiği medyatik alanlar”, “aleniyet ilkesine tabii olan demokratik talepler” gibi çeşitli anlamlarda kullanılmaktadır (Dacheux, 2008, s. 14). 17. yüzyıl sonlarına gelindiğinde ise “kamu” ve “özel” karşıtlığı bugünkü kullanımlarına benzer bir biçim almıştır. “Kamusal” sözcüğü herkesin denetimine açık anlamına gelirken, “özel” sözcüğü kişinin ailesi ve arkadaşları ile sınırlanan korunan bir yaşam bölgesi anlamında kullanılmıştır (Sennett, 2010, s. 32).

Habermas’ın (2003: 57) da belirttiği gibi gerek kamu gerekse kamuyla ilişkili olarak kullanılan kamuoyu, kamusal alan vb. kelimeler gündelik dilde birbirine uymayan anlamlarda kullanılmaktadır. Bunun nedeni ise bu kelimelerin farklı tarihsel evrelerdeki farklı değerlendirilmeleri siyaset, dil, hukuk ve sosyoloji gibi kimi alanlar içinde bu alanların sınırlılıklarına göre kullanılması ile ilişkilidir. Ancak bu kavramlar bütün kullanımlarında herkesi ilgilendiren onlara ortaklık, umumiyet gibi yan anlamlar yüklemektedir (Köroğlu, 2014, ss. 1489-1490).

Kamusal alanın kökeni Kant’a kadar uzanmaktadır. Kant’ın burada demek istediği kamusal alan kavramını normatif bir ideal ya da ilke anlamıyla kullanıldığıdır. Kant, yeryüzündeki akıllı yaratık olan insanın aklını kullanmaya yarayacak doğal yetilerin bireyin kendinde değil, tür içinde geliştiğini savunmakta, “doğanın yüce tasarısına” ulaşmak isteyen insanın kusursuz bir biçimde adil bir sivil toplum geliştirmesini, kendi türüyle birlikte açıkça düşünmekte özgür olmasına bağlamaktadır (Kant, 2003, ss. 45-46). Habermas, kamusal alan kavramını tarihsel bir perspektifle 19. yüzyılın yarısına kadar analiz etmiştir. Burada kamusal alan kavramı ile “toplumsal yaşamımız içinde kamuoyuna benzer bir şeyin oluşturabildiği bir alandan bahsedilmektedir.” Bu alana bütün insanların erişebilmesi için garanti altına alınmıştır. Özel bireylerin kamusal bir gövde olarak toplandığı her konuşma kamusal alanın bir parçasını oluşturmaktadır. Bu bir aradalık özgünlük bir sivil davranış modelini üretmektedir. (Habermas, 2004, s. 95).

Kamusal Sanat

Türkiye’de 1990’lı yılların sonlarında çeşitli toplumsal gruplar sivil alanlarda sanat projeleri gerçekleştirmeye başlamıştır. Batı’da ise 1960’lı yıllardan bu yana radikal sanatçılar çeşitli projelerle toplumsal sorunları görünür kılmaya çalışmış ve tartışmaya yol açmışlardır. Batı’da, genellikle toplumsal anlamda araçsallaştırılmasının mümkün olması nedeniyle, kamusal sanat (public art) projeleri devlet ve belediye gibi kurumlar tarafından uzun zamandır desteklenmektedirler (Tan ve Boynik, 2007: 15). Batı’da kamusal alan ve güncel sanat arasındaki ilişkinin tartışılması, 20. yüzyılın başında Dadaistler’in salon sergilerine tepki olarak farklı kamusal sanat etkinlikleri gerçekleştirmeleriyle başlamıştır. 1960’lı yıllara gelindiğinde ise, artık müzelerin/galerilerin kamusal alanı tam anlamıyla temsil etmediği ve sanatın “beyaz kutu” nun (white box) dışına taşması gerektiğini savunan kesin sanatçıları ön plana çıkmışlardır (Tan ve Boynik, 2007: 15). Bu bağlamda, Tan’ın (2010) da belirttiği gibi, “kamusal sanat, sanatçıların müze ve benzeri kurumlardan kaçış olarak ondört kurumsal olmayan sosyal mecralara yönelmeleriyle ve yere özgü farklı estetik temsiliyetleri aramalarıyla ortaya çıkmıştır” (Tan 2010). Kamusal sanat, izleyicileri birleştirme arzusuyla hareket eden, insanların kendilerini ifade edebildikleri alanlar yaratan ve belki de toplumda yenilenen yansımalar (reflections) yaratan bir sanattır (Sharp, Pollack ve Paddison, 2005). Kamusal sanatın anıtlılaştırmak, kent peyzajının

görselliğini geliştirmek, turizm ve yatırımcıları etkileyerek ekonomik yenilenmeye yardımcı olmak, artistik ve kültürel yenilenmeye yardımcı olmak, insan toplulukları için kimlik üretmek, insanları kamusal alan kullanımına teşvik etmek, yaşam kalitesi üzerine daha genel bir politikaya cevap vermek gibi farklı özellikleri de vardır (Remesar, 2005). Kamusal sanatın sosyal etkilerinin yanı sıra fiziksel, çevresel ve ekonomik sorunlara çözümler getirebileceği de iddia edilmektedir.

Bunlar Politika Çalışmaları Enstitüsü (Policy Studies Institute) tarafından şu şekilde özetlenmiştir: Robertson ve 15 Hall (2001) 'Public Art and Urban Regeneration: Advocacy, Claims and Critical Debates' (Kamusal Sanat ve Kentsel Dönüşüm: Savunuculuk, İddialar ve Eleştirel Tartışmalar) başlıklı makalelerinde, konu üzerine yapılan pek çok çalışmada kamusal sanatın kimlik ve yer duygusunu geliştirmeye yardım ettiğini, aynı zamanda kentli kimliğine katkıda bulunduğunu, toplumun ihtiyaçlarına işaret ettiğini, sosyal dışlama ile mücadele ettiğini, eğitim değerine sahip olduğunu ve sosyal değişimi teşvik ettiğinin savunulduğunu belirtirler ve kamusal sanatın katkılarını ekonomik, sosyal, çevresel ve psikolojik olması gerektiğini vurgulamaktadırlar. Kamusal sanat şehrin içindeki doğal ve yapay parklarda, kütüphanelerde, hastanelerde, sokaklarda, toplu konut sitelerinde, kamusal binalarda, alışveriş merkezlerinde ve bunun gibi halka açık kamusal mekânlarda birçok farklı şekle bürünerek gerçekleşir. Özellikle toplumun geleceği çocuklar ve gençlerin en çok kullandıkları ve en önemli kamu alanları olan parkların sanatla iç içe ve kaynaştırıcı olması gerekir (Sah 2019). Yani kısaca insanların yaşadığı, çalıştığı ya da boş vakitlerini geçirdiği yerler kamusal sanatın alanları olabilirler. Sanatsal özelliklere sahip olan küçük ya da büyük heykeller, müraller, resimler, sokak mobilyaları, binalar, çeşmeler, köprüler ve benzerleri kamusal sanat biçimleri olarak bu alanlara dâhil olabilirler (Remesar 2005). Nitekim kamusal sanat dendiğinde akıllara daha çok heykeller, grafitiler ve benzeri çalışmalar gelmektedir. Yapılan birçok araştırmanın kamusal sanata bu çerçeveden baktığı gözlenmektedir. Sharp, Pollack ve Paddison, kamusal sanata bu tür kalıcı, yani kentsel mekân parçalarını tanımlamaya yönelik veya tanımlı sembolik çağrışımları olan çalışmalar çerçevesinden bakanlardan yalnızca birkaçıdır. Yazarlar 'Just Art for a Just city: Public Art and Social Inclusion in Urban Regeneration' (Adil Şehir için Adil Sanat: Kentsel Dönüşümde Kamusal Sanat ve Sosyal İçerme) adlı makalelerinde kamusal sanatın nasıl dışlayıcı/dâhil edici bir rol oynadığını heykel odaklı örneklerle incelerler. Verdikleri örneklerde iki farklı yaklaşımı ele alırlar. Bir örnekte kamusal sanat adına yapılan bir heykelin insanlar tarafından nasıl dışlandığını anlatırken, örnekteki heykelin açıkça politik bir sembol olmasına rağmen halk tarafından nasıl benimsendiğinden bahsederler. Bu noktada yazarlar kamusal sanatın herkesin farklı biçimde okuduğu, anlamlandırdığı bir olgu olduğunu belirtirler. Ayrıca kamusal sanata verilen tepkilerin çeşitli ve yüksek sesli olduğunu vurgularlar. Zamanın, sanat eserlerine bakış açısına yardım edebildiğini ve yıllar geçtikçe bu eserlerin kentin çevresine uyum sağladıklarını, kentin bir parçası haline geldiklerini anlatırlar (Sharp, Pollack ve Paddison 2005). Bu noktada kamusal sanat adı altında yapılan eserlerin politik amaçlarla da kullanılabildiği görülmektedir. Sharp, Pollack ve Paddison (2005) da bu makaleleriyle kamusal sanatın sanat ve izleyici arasındaki iletişimine dikkat çekerek onun önemini vurgular ve kamusal sanatın sıklıkla sembolik bir katkı sağladığını belirtirler. Bu söylemlerini de Lefebvre'nin bakış açısı ile desteklerler. Lefebvre (1991), kamusal sanatın politik çıkarlar sağlama amacıyla bir aracı olarak kullanılma olasılığının hep var olduğunu vurgular: "Sanatsal özelliklere sahip binalar gücü ve keyfi yapılan çıkarıcı güç işaretlerini maskeleyebilir". Bu anlamda, kamusal sanatın yararlı olduğunu iddia ettikleri niteliklerin ölçülmesi oldukça zordur ve bu yararlar arasında birbiriyle

çelişenlerin olabileceğini söylemek de mümkündür (Selwood, 1995). Dolayısıyla kamusal sanatın insanların yaşamlarında ve kamusal alanlar üzerinde pozitif etki yaratma amacının politik ve benzeri faktörlerle olumsuz bir sürece de dönüştürebileceği öngörülebilmektedir.

Kamusal Sanata Örnekler

Kamusal alanda sanat eserleri ve sanatsal etkinlikler, doğayı sanat aracılığıyla insana yaklaştırmakta ve kenti çelik ve cam kütesi haline gelmiş olan mekanların soğukluğundan kurtarmaktadırlar. Orayı görsel düzenlerle daha etkileyici hale getirmektedir. Buda insanları oraya sürüklemekte olup onları kentin günlük yaşam tarzından farklı olarak onlara zihinsel rahatlama noktaları yaratmaktadır, zıtlıklar ve algısal yanılsamalar ile bireylere şaşırtıcı, merak uyandıran sürprizlerle karşılaşma imkanları sunmaktadır. İşte bu şekilde yapılan sanat faaliyetleri insanları fantastik dünyalarla karşılaştırıp sanatla hiçbir ilgisi olmayan insanların bile günlük hayatta sanatla yada bir sanat eseriyle iletişimini sağlamaktadır.

Anish Kapoor, Bulut Kapısı, 2004, 100 ton ağırlığında çelik, Chicago, ABD

“Bulut Kapısı” adlı eserin sergilendiği yer toplumsal etkinlik alanında, kentin merkezinde ve herkesin eseri görebileceği ve etkileşime girebileceği bir biçimde sergilenmektedir. Habermas da ortak toplumsal etkinlik alanların önemini şu şekilde ifade etmiştir: "Kamusal alan, modern toplum kuramlarında, toplumun ortak yararını belirlemeye ve gerçekleştirmeye yönelik düşünce, söylem ve eylemlerin üretildiği ve geliştirildiği ortak toplumsal etkinlik alanına işaret etmek için kullanılan bir kavramdır." Habermans'ın bu tanımından sonra bu eserin sahibi ile etkileşime giren kentli insanları, düşünmeye, sorgulamaya ve onları sürekli değişen bir estetik algının içinde olmaya teşvik etmektedir. Onlara bu yapının yapılma amacını düşündürüp oradaki insanları iletişim içine sokmaktadır. Eserler, mekansal algıların değişimi kadar, şehir yaşamı içinde gökyüzüne bakmayı unutan, hayatlarını sürekli ev ve iş arası geçiren insanların alışkanlıklarını değiştirmek için önem arzeder. Bu bağlamda kent kültürüne ivme kazandıracak sanatsal değerler, çok sayıda bireylerin bu eserlere ulaşabilmesi ile gerçekleşecektir. Sanat eserleri kamusal alanlarda daha etkin bir biçimde izlenebilmektedir. Günümüzde sanatın, modern yaklaşımların ötesine

geçerek daha hareketli ve yaşam ile iç içe olmayı tercih ettiği görülmektedir. Çünkü her dışarı çıkışta bu alanlar insanların hayatlarının bir parçası haline gelmektedir. Günümüzdeki sanatçılar eserlerini durağan bir yapıdan uzaklaştırarak, teknolojik gelişim ile paralel bir biçimde yeni ifade biçimlerini ortaya koymakta ve mekan ile olan ilişkisine yeni anlamlar koymaktadır. Yani o eserin hakkında yazılan şeyler sürekli sabit kalmıyor hayatta yaşanan güncel durumlara göre yazıya yüklenen ifadeleride değiştiriyor. Kamusal bir kültür yaratmanın önceliği, kamusal alanı şekillendirmek ve kentin görsel formunu yeniden inşa etmeyi gerektirmektedir. Kentin kendine özgü olmasıda o şehre önemli sanat eserlerinin ve bunların sahip olduğu gösterge sistemlerini dünya genelinde bir etkileşime sokan unsurdur.

Şehir merkezlerinde ve meydanlarında tarihsel, kültürel veya siyasal temaları ile görmeye alışkın olduğumuz yapıların toplum üzerinde güçlü etkilerini göz önüne alındığımızda, bu etkinin günümüzde tamamı ile devam etmese de çağdaş kamusal sanatın gelenekselleşmiş ihtişam ve yüceltme kavramlarından uzaklaşmakta olduğunu da gözlemlemekteyiz. Uzaklaşma nedenleri ise eser hakkında ki anlatımın değiştirilmeden aktarılmasından dolayı eserden hakkında ilgi çekebilecek bir şey kalmamıştır. Çağdaş kamusal alan sanatçıları bu ihtişamlı gösterilerden uzaklaşmakta daha güncel kavramalarla yola çıkabilmektedirler. Bu nedenle kamusal alan güncel sanat yapıtı için daha farklı çok katmanlı, seçmeci ve etkileşimli bir zemin oluşturmaktadır. “Çağdaş sanatın güncel etkinlik sorunlarına yaklaşmak, soruna yalnızca sanatçı birey açısından çözüm getirmeye çalışmak değil, kitle boyutunu da araştıran bir iş yapmaktadır”.

Kamusal Alana Dönüşen Otel örnekleri

Papadimitriou'nun göçmenler için yaptığı bir otel projesi var ve bu projeyi T.A.M.A Herkes İçin Geçici Özerk Müze (*Temporary Autonomous Museum for All*) ile gerçekleştirmektedir. Bu projede; Papadimitriou, sıradışı yerlerde insanların düşünmeleri ve dinlenmeleri için, bir resepsiyon masası ve yatak içeren oteller kurarak bir proje zinciri başlatmıştır. Şu an için proje İtalya'da Hotel Isola, Makedonya'da the Cosmotel ve Yunanistan/Larissa'da Hotel Grande olmak üzere üç hotelden oluşmaktadır. “Eviden uzakta yerel bir ev” sloganıyla yola çıkan Papadimitriou, T.A.M.A oluşumuyla birlikte gerçekleştirdiği bu hotel projelerinde turistlerin, göçmenlerin istek ve arzularını karşılayabilecekleri bir alan yaratmak ve onları anlama amacı taşıyan bir ortam kurmaktır. Hotel Grande'nin tanıtımında şu sözlere yer verilmektedir:

Uzun günlük yürüyüşlerin ardından yorgun bir şekilde Hotel Grande'ye gelin. İster dünyanın dört bir yanından gelen sanat camiasının üyeleri, ister bir hippy, asi genç, Roman çingene, parlak bir gelecek arayan bir göçmen ya da sadece eski bir turist olun, Hotel'in basit lobisi sizleri ağırlıyor. Yorgun ayaklarınızı dinlendirmek için size bir yatak sunuyor ve yeni geçici eviniz olan Larissa'yı dolaşmak için yeni şehir atlası sizlere rehberlik ediyor (tamagr.blogspot.com, 2005).

1- Hotel Grande projesinde Papadimitriou, o bölgedeki çingeneleri ya da Larissa üniversitesi öğrencileri gibi toplulukların hareketlerini koordine etmiş ve onların yeteneklerini uygun amaçlara yönlendirmiştir. Papadimitriou, Larissa'nın kalbinde bu kuruluş tarafından sunulan komik bir

sadelik ve asgari bir konfor ile ya da öğrenciler tarafından çekilen binlerce fotoğraftan oluşan ve şehre ait görsel bir tur olarak derlemiştir (Carras, 2005).

Hotel Grande, Larissa 2005

Carras, M. 2005. "Hotel Grande" Tama-gr.blogspot.org. Erişim Tarihi: Mayıs 2021 <http://tama-gr.blogspot.com/2005/05/text-by-maria-thalia-carrasexhausted.html>

Carras, M. 2005. "Hotel Grande" Tama-gr.blogspot.org. Erişim Tarihi: Mayıs 2021 <http://tama-gr.blogspot.com/2005/05/text-by-maria-thalia-carrasexhausted.html>

Hotel Isola, İtalya 2012

Papadimitriou, M. 2012. "Hotel Isola" Isolacenter.org. Erişim Tarihi: Mayıs 2021
http://www.isolartcenter.org/index_eng.php?p=n31987204&i=n59788601&z=n96664119

Herkese açık olan ve kamusal alanda yarı özel bir bakış açısı sunan bu oteller, insanlara başka topluluklarla bir araya gelip yeni ilişkiler ve fikirler etrafında olmalarına imkân tanımaktadır. Ayrıca o insanlara kendini dinleme ve düşünme imkânını sağlamaktadır.

2- Hotel Isola'nın bu projeler içinde farklı bir tarafı vardır. Hotel Isola, çevre bölgelerde yaşayan toplulukların, yerel kent planlamacıları ve Garibaldi Cumhuriyeti (Garibaldi- Republica) ile

yaşadıkları anlaşmazlığın, çatışmanın sonucudur. Isola sakinleri bu terk edilmiş eski fabrikayı toplum merkezine dönüştürmek isterlerken, planlamacılar buranın eski yapısını yıkarak yerine yüksek ticari kuleler yapmak istemektedirler. Papadimitriou'nun oteli -geçici bir mekân- olarak Isola sakinlerine tarihlerini içeren bir anıt olmasının yanında bir ev sağlamaktadır. Verilen bir yatak dışında Hotel Isola, sanatçıların fabrikalardan ve yerel halktan topladığı nesnelere doludur. Burada, ziyaretçiler geçmişle birlikte dinlenirken, geleceklerini düşünüp tasarlayabilirler (Papadimitriou 2012).

Papadimitriou'nun T.A.M.A oluşumu ile gerçekleşmekte olduğu bütün bu projelerde kamusal sanata aykırı grupların yönelmesi özelliği ön plana çıkmaktadır. Bu bölgelerdeki insanlarla yakın ilişkiler kurarak, onları sanata ulaştırmış ve sanatın içinde olmalarını sağlamaya çalışmıştır. Günlük yaşamlarına dâhil olarak aradaki süreci azaltmış ve kurulan bu ilişki de hem onların hem de kendi yaşamlarını yeni bakış açıları getirmeyi hedeflemektedir.

Kamusal alanda sanat yapılarının insanlarla iç içe olması, sanat eserinin toplumsallaşmasını da anlatmaktadır. Bu durum bizlere aynı zamanda çağdaş bir kent tasarımında kent yöneticilerinin sanata desteğini ve sanatçılarla işbirliğinin son derece önemli ve gerekli olduğunu da göstermektedir. Geleceğin kentini bir sanatla şekillendirmek, hem bireylerin refahına önemli katkı sağlayacak hem de toplumsal barış ve dinginlik açısından önemli katkılar sunacaktır. Bu katkı, kamusal alanın sosyal, psikolojik ve estetik değerler de dahil olmak üzere insan ihtiyaçlarını karşılaması durumunda mümkündür. Kent dokusuyla uyumlu, doğayla bütünleşen sanat eserleri, mekanları daha yaşanabilir hale getirirken aynı zamanda insanların duyarlılıklarını, algılarını ve farkındalıklarını geliştirmektedir. Çevreye duyarlılığı gelişmiş olan bireyler, toplumsal duyarlılığının da temel yapı taşlarıdır. Kamusal sanat, kamusal konuları içeren bir sanatsal yaklaşım olması nedeniyle çevre kültürüne eleştirel bakışı da içinde bulundurmaktadır. Eleştirel yaklaşımlar, ortak değerleri paylaşabilmemiz için kendimizi ve çevremizi yeni ve etkileşimli yollarla algılamamızı sağlar. Farklı kültürlerle ve onların var olma haklarına saygı duyan bir diyalog ve ağ oluşturma ortamını teşvik eder.

Montania Otel, Bursa

Anonim. (1997) İçinden Tren Geçmeyen Gar Binası, *Arkitekt Dergisi*, (452), 36-39.

Montania Oteli ve çevresi, Bursa

(<http://www.mudanyaonline.net>) 11.05.2021

1849 yılında Fransızlar tarafından yaptırılan ve ilk olarak gümrük binası olarak kullanılan yapı, 1874 yılında Bursa Mudanya Demiryolu'nun yapımı sırasında gar binasına dönüştürülmüştür. Bir süre gümrüklü mal ve yolcu taşımacılığında kullanılan binanın, tren seferleri iptal edildikten sonra, bir bölümü yeniden gümrük deposu olarak kullanılmaya devam etmiş, diğer bölümleri de Tekel, Zirai Donatım, Köy Hizmetleri gibi kurumlar tarafınca kullanılmaya başlanmıştır (Alper, 1997).

Yıllarca terk edilmiş olan Eski Mudanya Gar Binası'na, 1989 yılında Mudanya Belediyesi sahip çıkmıştır. Yap-İşlet-Devret modeliyle özel teşebbüs tarafından Belediye'den 49 yıllığına kiralanın bina, Mudanya Koruma Amaçlı İmar Planı sınırları dışında tescilli anıtsal mimarlık örneği olduğu için Koruma Kurulu Kararlarına göre düzenlenmiştir, 40 odalı bir otel işlevi olarak, 1992'de Otel Montania ismiyle yeniden kullanıma açılmıştır. Fahri Esgin isimli bir girişimcinin kiraladığı binanın restorasyonu Mimar Mehmet Alper tarafından gerçekleştirilmiştir.

Restorasyondan önce çekilen fotoğraflar, binanın ağır hasar gördüğünü ve neredeyse çökmek üzere olduğunu tespit etmiştir. Uzun süre istasyon olarak kullanılan yapının mimari kimliğini korumak için aslına saygı duyarak yapının tekrar faaliyete geçirilmesi gerekmiştir. İlk önce ayrıntılı bir mekan çalışması gerçekleştirilmiş ve yapının günümüze gelebilen tüm mekan, biçim, malzeme ve strüktür öğeleri saptanmış, bu çerçevede yapılan restorasyon ile özgün yapım tekniği korunmaya çalışılmıştır. Montania Oteli'nin başarılı bir örnek olarak ilçeye katkı sağlaması, yakın çevresinin de yeniden düzenlenmesi için bir fırsat yaratmıştır. Bu proje birçok projenin yapılmasına destek olmuştur.

SONUÇ

Günümüzde insanlar yaşadıkları alanın içinde ve dışında sanat eserleri ile karşı karşıya kalmaktadır. Sanatçılar, toplumu oluşturan bireyler için kamusal

alandaki çok çeşitli eserler üretirler. İzleyiciler ise sosyal hayatın içerisindeki kısacık bir anda rastlantısal olarak, belki de davetsiz bir şekilde ama görülmeye değer oldukları bir sergi veya eser izlemek durumundadırlar. Kamusal alan içerisinde icra edilen sanatsal çalışmalar, halk

ve izleyiciler için düzenlenmektedir. Bu alan içerisinde gerçekleşen sanat; paylaşım, etkileşim ve iletişim biçimi olmuştur. Bu etkiler içerisinde gerçekleştirilen yapılar izleyici ile iletişimi sağlamak için çok dilli ve çok boyutlu şekilde inşaa edilmiştir. Eser çevresiyle birlikte vardır. Farkındalık hissini en etkili şekilde yayılmasına katkıda bulunan açık alanda üretilen bu tarz çalışmalar, herhangi bir kısıtlama olmaksızın kamusal alana hitap etmektedir.

Bütün bu tartışmaların sonucunda yeni tip kamusal sanatın, Habermas'ın (1962) arzuladığı gibi tekil, eşitlikçi ve demokratik bir alandan ziyade, daha çok Arendt'in (1958) belirttiği gibi modern dönemle beraber özel alan ile kamusal alanın sınırlarının bulanıklaştığı ve toplumsal alanı oluşturduğu, Negt ve Kluge (1972) ikilisinin de vurguladığı gibi çatışmaları içinde barındıran, karşıtlıklardan oluşan çoğul bir kamusal alanı kendine tercih ettiği söylenebilmektedir. Çalışmada projelerdeki gibi „mücadeleci kamusal alan"lar sanat ile birbirlerini karşılıklı olarak etkileyip, sürekli bir ilişki kurmaktadır. Bu sanatlarda iletişim, farkındalık, görüntü güzelliği ve birliği sağlayarak aradaki ilişkileri güçlendirmektedir aynı zamanda.

Sonuç olarak yeni tip kamusal sanat projelerindeki kamusal yaklaşımın yer kimliğini ve aidiyet duygusunu öne çıkarmak farklılıklara, farklı kültür ve tarihlere sahip çıkan, sanatı herkese ulaştırmayı hedeflemek, sanat ve sanatçının „üstten" bakışlı yargısını kırıp, izleyici/katılımcıyla arasındaki mesafeyi azaltmak, farkındalık yaratmayı amaçlayan, iletişim kuran, ilişkileri pekiştiren yollar yaratmak, demokratik, eşitlikçi ve farklı karşıt kamusal yapılar yaratmak gibi ortak özelliklerle öne çıkmaktadır.

KAYNAKÇA

- Altıntaş, O. ve Eliri, İ. (2010), Birey Toplum İlişkisinde Kent Kültürü, Kamusal Alan ve Onda Şekillenen Sanat Olgusu. *İdil Dergisi*, 1(5), 61-74.
- Alper, B. (1997) Mütarekeden Günümüze Mudanya (Sah & Sadri, 2017) Anonim. (1997) İçinden Tren Geçmeyen Gar Binası, *Arkitekt Dergisi*, (452), 36-39.
- Arendt, H. 1958. İnsanlık durumu. B. S. Şener (Çev.). *İstanbul: İletişim Yayınları* (orijinal basım tarihi 2000).
- Berger, J. (2010). Görme Biçimleri (Y. Salman, Çev.). (16. Baskı). *İstanbul: Metis Yayınları*.
- Boynik, S. 2007. "Maria Papadimitriou." Olasılıklar, Duruşlar ve Müzakere: Güncel Sanatta Kamusal Alan Tartışmaları içinde (s.160-161) der. Tan, P., Boynik, S. *İstanbul: Bilgi Üniversitesi Yayınları*.
- Carras, M. 2007. Dwelling in Mobility. *Intermediality: History and Theory of the Arts, Literature and Technologies* s.183-187.

- Dacheux, É. (2008). Kamusal alan: demokrasinin anahtar bir kavramı. Kamusal alan (s. 1327) içinde. *İstanbul: Ayrıntı Yayınları*.
- Habermas, J., (1998), Sosyal Bilimlerin Mantığı Üzerine, *İstanbul: Kabalcı Yayınları*
- Habermas, J. (2001). İletişimsel Eylem Kuramı. (M. Tüzel, Çev.) *İstanbul: Kabalcı Yayınları*.
- Habermas, J. (2003). Kamusal alanın Yapısal Dönüşümü, (Bora,T. Sancar, M. Çev.). (5. Baskı). *İstanbul: İletişim Yayınları*.
- Habermas, J. (2003). Kamusal alanın yapısal dönüşümü. *İstanbul: İletişim Yayınları*.
- Habermas, J. (2004). Kamusal alan. Meral Özbek (Ed.), Kamusal Alan (s. 95- 103). *İstanbul: Hil yayınları*.
- Hall, T., Robertson, I. 2001. "Public Art and Urban Regeneration: Advocacy, claims and critical debates." *Landscape Research* 26: 5-26
- Kant, I. (2003). Kant: Political Writings. Cambridge Texts in the History of Political Thought. *Cambridge University Press*.
- Koroğlu, C., Z. (2014). Kamusal alan ve din ilişkilerinde yeni dönem, Turkish studies: international periodical for the languages, *Literature and History of Turkish or Turkic*, 9(5), 1487-1505.
- McCarthy, J. 2006. "Regeneration of Cultural Quarters: Public Art for Place Image or Place Identity?." *Journal of Urban Design* 11: 243-262.
- Negt, O., Kluge, A. 1972. "Kamusal Alan ve Tecrübe." Kamusal Alan içinde (s.133- 139) M. Özbek (Çev.). der. Özbek, M. *İstanbul: Hil Yayınları* (orijinal basım tarihi 2004).
- Papadimitriou, M. 2012. "Hotel Isola" *Isolacenter.org*. Erişim Tarihi: Mayıs 2021.
- Remesar, A. 2005. "Public Art: Towards A Theoretical Framework." Urban Regeneration: A Challenge for Public Art içinde (s.128-140) der. *Remesar, A. Barcelona: University of Barcelona*.
- Sah,B. ,Sadri,S.Z. (2017). Inclusive Playground for All Children with Different Abilities. *IOSR Journal of Humanities and Social Science (IOSR-JHSS)*, 30-42.
- Sah, B. (2019). Park Designs for All children with different abilities. *International Congress on Afro - Eurasian Research V*, Lefkoşa, Cyprus, 54-60
- Sennett, R. (2010). Kamusal insanın çöküşü. *İstanbul: Ayrıntı Yayınları*.
- Sharp, J., Pollock, V., Paddison, R. 2005. "Just art for a just city: Public art and social inclusion in urban regeneration." *Urban Studies* 42: 1001-1023.
- Selwood, S. (1995) The benefits of public art: the polemics of permanent art in public places. *California: Policy Studies Institute*.
- Tansuğ, S. (1982). Herkes İçin Sanat. *İstanbul: Altın Kitaplar Yayınevi T.A.M.A.* 2002. *Manifesta.org*. Erişim Tarihi: Mayıs 2021.